**PEYAMİ SAFA'NIN KALEMİNDEN MİLLÎ MÜCADELE
ÖNCÜLERİNİN BİYOGRAFİLERİ VE KİŞİLİK ANALİZLERİ**

Biographies and Personality Analysis of the National Struggle Pioneers by Peyami Safa

Doç. Dr. Sadık Erdaş

Hacettepe Üniversitesi

serdas@hacettepe.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-7539-5655

Makale Türü-Article Type : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-Received Date : 02.07.2021
Kabul Tarihi-Accepted Date : 26.08.2021
DOI Number : 10.9737/hist.2021.1046

Atıf –
Citation:

Sadık Erdaş, "Peyami Safa'nın Kaleminden Millî Mücadele
Öncülerinin Biyografileri ve Kişilik Analizleri", *History
Studies*, 13/5, Ekim 2021, s. 1533-1554.

PEYAMİ SAFA'NIN KALEMİNDEN MİLLÎ MÜCADELE ÖNCÜLERİNİN BİYOGRAFİLERİ VE KİŞİLİK ANALİZLERİ

Biographies and Personality Analysis of the National Struggle Pioneers by Peyami Safa

Doç. Dr. Sadık Erdaş

Öz

Türk edebi ve fikir hayatının üretken ve önemli isimlerinden Peyami Safa hakkında yapılan incelemelerde onun biyografi yazarlığı ve biyografi çalışmaları üzerinde yeterince durulmadığı görülmektedir. Peyami Safa tarafından kaleme alınan ve Milli Mücadele'nin öncüsü on kişiye ait olan biyografiler, Milli Mücadele ruhunun canlılığını koruduğu bir dönemde yayınlanmış olması kadar bu gibi çalışmaların ilk örneklerini teşkil etmesi açısından da önemlidir. Peyami Safa bu eserlerinde, klasik biyografi yazımlarında görülen "tercüme-i hal" gibi resmi bilgilerin yanı sıra, kişilikleri aydınlatmaya ve anlatmaya yönelik bilgiler vererek, biyografi yazımında zamanla psikobiyografi olarak adlandırılacak olan yeni bir teknik kullanmıştır. 18-24 sayfa arasında kitapçıklar şeklinde yayınlanan biyografiler, kazanılan zafer sonrası isimleri dilden dile dolaşan Milli Mücadele öncülerinin, Peyami Safa gibi tanınmış bir edebiyatçı ve fikir adamının kaleminden nasıl anlatıldığının görülmesi bakımından da oldukça önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Peyami Safa, Biyografi, Psikobiyografi, Mustafa Kemal Paşa, Milli Mücadele, Kişilik Analizi

Abstract

Although Peyami Safa, one of the most prominent figures of the Turkish literature and intellectual life, wrote a lot of biographies, the monographs on him didn't emphasize enough this important aspect of his authorship. The Biographies of the leaders of the Turkish National Struggle written by Peyami Safa are extremely precious, because they were published when the people still had strong and intense feelings on the National Struggle, and what's more they were the first examples of the Works published in this field. Also, they are of great value because they were written simultaneously with his Works, which focused on the themes of war. Peyami Safa, in these Works, applied traditional techniques of biographical account using the information obtained from the official documents such as life histories kept in official records. Besides, he used a new technique, which consists essentially in giving information in order to clarify and narrate the character traits of the individuals. This new technique would be named psych-biography in time. The biographies which were published as the 18- 24 page pamphlets play an extremely important role in understanding how the leaders of the National Struggle, whose names are much talked about after the great victory, are presented by Peyami Safa, who is a famous man of letters and intellectual.

Keywords: Peyami Safa, Biography, Psychobiography, Mustafa Kemal Pasha, National Struggle, Personality Analysis

Giriş

Millî Mücadele hareketinin başarıya evrilmesi, bu hareketin liderlerinin kamuoyunda ilgi ve merak uyandırmalarına neden olmuş, birçok gazete ve dergide, başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere öne çıkan simaların biyografileri yazılmaya başlanmıştır. Mustafa Kemal Paşa hakkında, *Büyük Mecmua*'da¹ "Büyüklerimiz. Mustafa Kemal Paşa" makalesi ile başlayan süreç, Yakup Kadri² ve Ahmet Emin³ tarafından kaleme alınan makalelerle devam etmiştir. Ancak bu süreçte Millî Mücadele hareketinin öncüleri hakkında toplu bir "tercüme-i hal" yazımı, 1921-1922 yılları arasında 8 sayı olarak ve propaganda amaçlı çıkartılan *Resimli Anadolu Hediyesi* dergisinde görülmektedir. Derginin 4. sayısında Muhiddin (Akyüz) Paşa ve Ali İhsan (Sabis) Paşa'nın⁴, 5. sayısında Bulgaristan'da Sofya'da yayınlanan bir yazıdan tercüme edilen Mustafa Kemal Paşa'nın ve yine aynı sayıda, Kazım Karabekir, Köprülü Kazım Paşa, Cevad (Çobanlı) Paşa, Fahrettin Paşa ile Abdülhak Adnan (Adıvar) Bey ve Halide Edip'in tercüme-i hallerine yer verilmiştir.⁵ Bu yayınların özellikle Sakarya zaferi sonrasında daha bir yoğunluk kazandıkları görülmektedir. Yine bu çerçevede (geç bir tarihte de olsa) *Ayın Tarihi* dergisinde bir İtalya gazetesinin Mustafa Kemal hakkında yayınladığı bir biyografi tercüme edilerek yayınlanmıştır.⁶

Millî Mücadele hareketinin liderlerine duyulan ilgi, sadece basın organları ile sınırlı kalmamış, bürokrasi ve diplomasi alanlarında da kendisini göstermiştir. Bu merakı giderme kaygısıyla hazırlandığı kanaatinde olduğumuz bir dosyada⁷, dönemin İstanbul Hükümetinin Dışişleri Bakanı Ahmet İzzet Paşa, Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa, Heyet-i Vekile Reisi Fevzi Paşa, Adana ve Havalisi Kumandanı Mirliha Muhiddin Paşa ve Garp Cephesi Kumandanı İsmet Paşa'nın tercüme-i hallerinin, safahat cetvelleri ve aldıkları madalya ve nişanlarla birlikte verildiği görülmektedir.

Bununla birlikte, Millî Mücadele öncüleri hakkında en kapsamlı ve ilk çalışma Peyami Safa tarafından kaleme alınmış olanlardır. Peyami Safa'nın hakkında yapılan çalışma ve incelemelerde onun eserlerinin çok yönlü değerlendirilmesi yapılmakla birlikte biyografi yazarlığı ve kaleme aldığı biyografiler üzerinde, Taşkın⁸, Özkan⁹ ve Erdaş¹⁰ dışında yeterince durulmadığı görülmektedir.

¹ M.Z[ekeriya], "Büyüklerimiz. Mustafa Kemal Paşa", *Büyük Mecmua* Sayı 3, s.44. 20 Mart 1919.

² Yakup Kadri, "Mustafa Kemal Paşa", *İkdam*. nr.8743.17 Temmuz 1921.

³ Ahmet Emin, "Büyük Millet Meclisi Reisi Müşir Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin Tarihçe-i Hayatı", *Vakit*. nr.1468. 10 Kânunusani 1922.

⁴ *Resimli Anadolu Hediyesi*, Cilt 1, Sayı 4, 1921. Her sayısı 36 sayfadan oluşan ve İnönü zaferleri sonrasında 1921'den itibaren 8 sayı yayımlanan ve daha çok propaganda amaçlı çıkarıldığı anlaşılan derginin son sayısı Mudanya Mütarekesi sonrasında basılmıştır.

⁵ *Resimli Anadolu Hediyesi*, Cilt 1, Sayı 5, 1921.

⁶ *Ayın Tarihi*, Aylık Mecmua, 4. Cilt, Sayı 11, Ankara 1924, s. 86-88. "Roma'da yeni intişara başlayan (Il Serrano?) gazetesinin 13 Ağustos tarihli nüshasında, "Gazi Mustafa Kemal Paşa" serlevhası altında neşrettiği makale, samimi ve hakayık-ı ahvale muvafık bir mahiyette görüldüğünden tercümesi" yayımlanmıştır. Bu çerçevede Mustafa Kemal hakkında kaleme alınan ilk biyografik eserlerden biri de Arapça kaleme alınmıştır. Bakınız; Emin Muhammed Said-Kerim Halil Sabit, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Hayatı: Anadolu'da Türk Millî Mücadelesi, Çeviri: Zekeriya Kurşun, Doğan Kitap, İstanbul 2011.

⁷ BOA (Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi), Fon Kodu; Hariciye. İstanbul Müessesillliği (HR. İM.), Yer No:59-30, Tarih:31.12.1921.

⁸ Ünal Taşkın, "Değerli Kumandanlarımızdan Yakup Şevki Paşa", *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*. Cilt: 2, Sayı: 1, 2015, s.149-159.

⁹ İ. Ethem Özkan, "Biyografi Yazarı Olarak Peyami Safa ve İsmet Paşa Biyografisi", *Söylem. Filoloji Dergisi*. Cilt 1, Sayı 2, 2016, ss.168-174.

¹⁰ Sadık Erdaş, "Peyami Safa'nın Millî Mücadele Öncüleri Biyografileri: Refet Paşa Biyografisi Örneği". *19 Mayıs'ın 100. Yıldönümünde Atatürk Ve Türk İstiklâli Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Ankara, 2019, ss. 285-306.

Peyami Safa'nın ilk biyografi denemesi, Fransız edebiyatçı Alfred de Musset hakkında olup Fağfur mecmuasında yayınlanmıştır.¹¹ Ancak Safa'nın müstakil birer çalışma olarak ilk biyografi eserleri, P.S. kısaltması ile 1923-1924 yıllarında yayımlandığı kanaatinde olduğumuz ve ülkemizde psikobiyografi türünün ilk örnekleri olarak değerlendirilebilecek Milli Mücadele öncüleri hakkındaki çalışmalarıdır.

Peyami Safa hakkında yapılan araştırmaların çoğunda, bu biyografilerden ya hiç bahsedilmemiş ya da eksik olarak belirtilmiştir. Nitekim Ergun Göze¹², bu biyografilerin sekizini listelerken, Muhiddin Paşa ve Köprülü Kazım Paşa biyografilerine yer vermemiştir. Beşir Ayvazoğlu¹³ ve Nevzat Köseoğlu'nun¹⁴ eserlerinde Köprülü Kazım Paşa biyografisi zikredilmemiş, Türker Acaroğlu tarafından hazırlanan makalede¹⁵ Kazım Karabekir ve Muhittin Paşa'nın biyografileri yer almamıştır. Hece Dergisi tarafından özel sayı olarak çıkartılan "*Bir Tereddüdün Aydını: Peyami Safa*" adlı kapsamlı çalışmada¹⁶ onun biyografi yazarlığı yönüne değinilmemiş ve eserleri sıralanırken biyografi çalışmalarının ancak bir kısmına yer verilmiştir.

Biyografilere yer veren çalışmalarda ise biyografilerin bir analizinin yapılmaması, geleneksel biyografi yazımına herhangi bir katkısının olup olmaması gibi bir değerlendirmeye tabi tutulmaması başka bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Peyami Safa'nın Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele dönemine ait olayları ele aldığı Süngülerin Gölgesinde, Sözde Kızlar ve Mahşer gibi eserlerini yayımlayan Orhaniye Matbaası¹⁷ tarafından basılan bu biyografilerde, Milli Mücadele önderlerinin tercüme-i halleri, ordudaki hizmetleri ve milli zaferlere katkıları ele alınmış ve kişilikleri analiz edilmeye çalışılmıştır. Milli Mücadele'nin öncüsü olan başta Mustafa Kemal olmak üzere on kişiye ait¹⁸ olan bu biyografiler, mücadele heyecanının canlılığını koruduğu bir dönemde kaleme alınmış olması açısından ayrı bir değer ve önem taşımaktadır.

1.Biyografi

Biyografi, "bir şahsı, doğumundan, hatta atalarından vefatına kadar tüm tarihçesi ile ele alan, sadece bilgi vermek değil, aynı zamanda şahsın duygu, düşünce ve tecrübelerini de aktarmak amacıyla yazılan, tarihin akışıyla bu duygu, düşünce ve tecrübeler arasında sebep sonuç ilişkisi kurulan çalışmalar biyografik eserler" olarak tanımlanmaktadır.¹⁹ Tarihte iz bırakmış, ün kazanmış şahısların hayatlarına ayna tutan, geçmişin insanlarını anlatarak onları ve dönemlerini bugüne aktarmaları bakımından en eski edebi türlerden biri olan biyografi, Halkın tarafından, aynı

¹¹ Peyami Safa, "Alfred de Musse. Edebi Şahsiyet. Tercüme-i hali", *Fağfur Mecmuası*. Cilt:1, Sayı:1, s.6-8, 22 Ağustos 1334.

¹² Ergun Göze, *Peyami Safa. Hayatı, Şahsiyeti, Tesiri*. Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1987, s. 17.

¹³ Beşir Ayvazoğlu, *Peyami. Hayatı, Sanatı, Felsefesi, Dramı*. Kapı Yayınları, İstanbul 2008, s. 524.

¹⁴ Nevzat Köseoğlu, *Peyami Bey. Hayatı ve Düşünce Dünyası*. Ötüken Neşriyat, İstanbul 2011, s. 483-493.

¹⁵ Türker Acaroğlu, "Merhum Peyami Safa'nın Eserleri". *Sanat Yaprağı*. 20:5.1961, s. 5.

¹⁶ *Hece*. Aylık Edebiyat Dergisi. *Bir Tereddüdün Aydını Peyami Safa*. Özel Sayı: 29, 2015.

¹⁷ Hicri 17.05.1324 tarihli bir belgeye göre, Hamidiye Hicaz Demiryolu yararına yapılan sözleşme ile Kuran-ı Kerim basma hakkının sadece bu matbaaya verildiği görülmektedir. (BOA, Fon Kodu; Maarif Nezareti Mektubî Kalemi Defterleri (MF. MKT), Kutu; 940, Gömlek;11, Sıra;0.) Böyle bir imtiyaza sahip olması, matbaanın, devlet ve devlet yönetimi nazarında muteber bir kurum olduğunun göstergesi olarak değerlendirilebilir. Orhaniye matbaası, aynı zamanda Peyami Safa'nın *Server Bedii* adıyla kaleme aldığı, *Asri Hikâyeler Külliyyatı* ve *Cingöz Recai* serilerine ait pek çok kitabın da yayıncısı durumundadır.

¹⁸ Biyografi çalışmaları on kişi ile sınırlı tutulmakla birlikte Ali Fuad (Cebesoy) Paşa biyografisi sonunda, Paşa'nın babası İsmail Fazıl Paşa hakkında da, "Esbak Nafia Vekili İsmail Fazıl Paşa Merhum" başlıklı kısa bir biyografi bulunmaktadır. Bakınız; Peyami Safa, *Güzide Serdarımız Ali Fuad Paşa ve Pederi Merhum İsmail Fazıl Paşa. Tercüme-i Halleri, Orduda ve Büyük Zaferimizde Hizmetleri ve Tesirleri*, Orhaniye Matbaası, İstanbul (Tarihsiz), s.16-21

¹⁹ Nihal Şahin Utku, "Biyografik Tarih Yazımı İçinde Siyer", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 44: 2013, s. 265.

zamanda bir tarih türü, bir açıklama usulü, külli tarihin bir parçası olarak değerlendirilir.²⁰ Türk edebi hayatında *tezkire*, *menakıbnâme*, *tercüme-i hal* gibi farklı adlarla anılmakla birlikte köklü bir biyografi geleneği vardır ve bu eserler aynı zamanda “tarihi tetkiklerde müracaat edilecek” ilk mercilerdir.²¹ Hayatı geçmişte kalmış kişileri ya da yaşayan kişilerin geçmişini konu edinmesi bakımından tarih çalışmalarının ilgi alanı içerisine giren ve en önemli kaynaklarından olan biyografilere biyografileri kaleme alan yazarın kimliği de ayrı bir değer katmaktadır.

Biyografinin en önemli özelliği, çalışmanın merkezine oturtulan kişinin toplumsal ve tarihsel etkisini ortaya koymaya çalışmış olmasıdır. Bu nedenle biyografi, yalın bir tercüme-i hâl olmadığı gibi, ele alınan şahısla birlikte, başlı başına o tarihi dönemi de yansıtan bir eserdir. Dolayısıyla “bu tarz bir çalışmanın inşasında vesikaya bağlı doğruluk biyografi yazarının vazifesi olmalıdır.”²² Önemli bir tarihsel kişi hakkında yazılan bu biyografilerde kişinin yaşamı, yaşadığı tarihsel dönem içerisinde yansıtılarak, o tarihsel dönemle arasındaki ilişki ve birbirlerini nasıl etkiledikleri ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır.

Biyografi üzerine yapılan çalışmalarda temel tartışma konusu, biyografinin edebiyat ve tarih arasında nereye dâhil edileceği sorunudur. Muhsin Macit²³, biyografinin tarihin üvey evladı olarak değerlendirilse de günümüzde edebi türler arasında yerini aldığını söylerken, Atilla Özkırmı²⁴ biyografik eserlerin sanatsal değer taşımakla birlikte, tarihin malı olduğunu savunur ve biyografide ana koşulun, doğumundan ölümüne kadar bir kişinin yaşamının anlatılması olduğunu belirtir.

Biyografi türünün, ülkemizde Tanzimat’tan sonra yeni bir çehre kazandığı ve bu dönemde batı tarzı biyografi yazımının gelişmeye başladığı söylenebilir. Bu dönemde kaleme alınan biyografilerde, bir yandan klasik hâl tercümesi geleneği sürdürülürken, bir yandan da kalıplaşmış hâl tercümesi anlatımının kırılmaya çalışıldığı ve kaynakları araştırmaya yönelindiği görülür.²⁵ Özellikle 20. yüzyılın başından itibaren biyografik eser yazma konusunda bir gayret ortaya konduğu ve çok sayıda eser üretildiği görülmektedir. Kanaatimiz odur ki bu durum, edebiyatçıların ve tarihçilerin gayret ve yeni yönelimleri ile birlikte, devletin bürokrasi alanında atmış olduğu adımlarla biyografik malzeme birikimine katkı sağlamış olmasından kaynaklanmaktadır. Zira Osmanlı kültür dünyası içerisinde “sadrazamlar, şeyhülislâmlar, ulema, kaptan paşalar, reisülküttaplar, hattatlar gibi çeşitli meslek gruplarında isim yapmış şahsiyetler için ayrı ayrı biyografi kitapları yazılmıştır. Şuara tezkirelerinde ise her türlü meslek erbabından olan şairlere yer verilmiştir.”²⁶

Dâhiliye Nezareti bünyesinde Cevdet Paşa’nın gayretleriyle *Sicill-i Ahvâl Komisyonu* kurulmuş²⁷ ve 1877 yılından itibaren *Sicill-i Ahvâl Defterleri* teşekkül etmeye başlamıştır. Bu defterlerde, memurlar hakkında, baba adından doğum tarihine, hangi okullarda ve hangi konularda eğitim aldığına, hangi dilleri bildiğinden varsa eserlerinin nelere dair olduğuna kadar bilinmesi gereken bütün bilgilerin yanı sıra, aldığı nişanlar ve unvanlar, zaman sırasıyla

²⁰ Leon E. Halkın, *Tarih Tenkidinin Unsurları*. Çeviren: Bahaeddin Yediyıldız, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1989, s.55.

²¹ Zeki Velidî Togan, *Tarihte Usûl*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1981, s. 57.

²² İlber Ortaylı, *Tarih Yazıcılık Üzerine*, Editör: Sıddık Çalık. Cedit Neşriyat, Ankara 2009, s. 140.

²³ Muhsin Macit, “Modern Biyografi Yazımında Tezkireciliğin İzleri”. *Mustafa İsen Adına Uluslararası Sempozyum. Klasik Türk Edebiyatında Biyografi. Bildiriler Kitabı*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2011, s. 491.

²⁴ Atilla Özkırmı, “Biyografi Türk Edebiyatında Gereken İlgiyi Görmemiştir”, *Milliyet Sanat Dergisi*. Yeni Dizi, 1984, s. 12.

²⁵ Özkırmı, agm, s.12.

²⁶ Mübahat Kütükoğlu, *Tarih Araştırmalarında Usul*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 1998, s. 24.

²⁷ Findley, Carter V., *Kalemiye’den Mülkiyeye : Osmanlı memurlarının toplumsal tarihi*. çev. Gül Çağalı Güven, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul 1996, s. 373.

memuriyetleri gibi birçok bilgiye ulaşmak mümkündür.²⁸ Sicill-i Ahvâl Komisyonu vasıtasıyla 1879-1909 yılları arasında yaklaşık 92.000'den fazla memurun biyografileri meydana getirilmiştir.²⁹ Bazı araştırmacılar tarafından³⁰, “Osmanlı bürokratlarının biyografilerinin inşasında bir malzeme şaheseri” olarak kabul edilen belgeler ve bu defterlere kayıtlı bilgiler, yakın dönem biyografi yazımında başvurulmuş en önemli kaynaklardır.³¹ Bu belgeler kullanılarak hazırlanmış birçok yayın vardır. Mehmet Süreyya³², Bursalı Mehmet Tahir³³ ve Genelkurmay Başkanlığı³⁴ tarafından hazırlanıp yayımlananlar öne çıkmakla birlikte bunlardan en önemlileri, “tercüme-i hal, bibliyografi ve kitabiyyât bilgini”³⁵ İbnül Emin Mahmut Kemal İnal tarafından kaleme alınanlardır.³⁶

2. Psikobiyografi

Biyografinin “âlet-edevât kutusu birkaç mesleğe yetecek kadar kalabalık olmalı, [sadece] tarihçi olmak yetmeyecek, mütercim-i hâl'in edebiyattan, psikolojiden, sosyolojiden, coğrafyadan, kısaca bütün insan ve toplum bilimlerinden biraz haberdar olması lazımdır”.³⁷ Zira ele aldığı kişinin yaşamını aktaran ve aynı zamanda onun gerçek karakterini ortaya koymaya çalışan biyografinin tarihsel, psikolojik ve edebi olmak üzere üç temel yönü bulunmaktadır. Halkın'a göre³⁸ biyografi, “şahsı kendi kadrosundan çıkarmaksızın onun kendi tarihi hakikatlerini ortaya koyma endişesini taşır. O daha sonra umumiye ulaşmak için hususinin üstüne çıkar. Nihayet o, psikolojiden yardım talep etmekte ve ancak sanatkârane bir şekil içinde son bulmaktadır.” Ancak yakın dönem biyografi yazarları, ele aldığı kişiyle pek itinalı, resmî ve mesafeli bir ilişki içindedir ve konu edilen şahsın kişisel özellikleri saklanır.³⁹ Oysa tarihin, bireyler ve toplumlarca yaşanmış olayları konu edinmesi dolayısıyla bunları açıklamak için o

²⁸ Ali Birinci, *Tarihin Hududunda. Hatırat Kitapları, Matbuat Yasakları ve Arşiv Meseleleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2012, s. 115.

²⁹ Gülden Sarıyıldız, *Sicill-i Ahval Komisyonunun Kuruluşu ve İşlevi. 1879-1909*, Der Yayınları, İstanbul 2004, s. 8; Atilla Çetin, “Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları Hakkında Bir Araştırma”, T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, *Vakıflar Dergisi*, Sayı XXIX, Ankara 2005, s. 93.

³⁰ Ortaylı, age, s. 140; Feridun M. Emecen, “Osmanlı Kronikleri ve Biyografi”, *İslam Araştırmaları Dergisi*, Sayı 3:1999, s.90.

³¹ Mücellidoğlu Ali Çankaya, Son Asır Türk tarihinin önemli olayları ile birlikte yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (Mülkiye Şeref Kitabı), Türk Tarih Kurumu, Ankara 1970; Albayrak, Sadık. *Son Devir Osmanlı Uleması, ilmiye ricalinin terâcim-i ahvali*, C. 5, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yay. İstanbul 1980-81; Mehmed Zeki Pakalın, Sicill-i Osmani Zeyli. Son Devir Osmanlı Meşhurları Ansiklopedisi. C.XV. Yay. Haz. Ayhan Öztürk, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 2008; Ahmed Nezih Galitekin, *Salname-i Nezâret-i Umur-ı Hariciyye-Osmanlı Dışişleri Bakanlığı Yıllığı. 1306/1902*, C. 4, İşaret Yayınları, İstanbul 2003.

³² Mehmet Süreyya, *Sicill-i Osmâni veya Tezkire-i Meşâhir-i Osmaniye*. C. 1-4, haz. Nuri Akbayır, Kültür Bakanlığı ve Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul 1996.

³³ Bursalı Mehmet Tahir. *Osmanlı Müellifleri I- III Cilt*. Hazırlayan: M. A. Yekta Saraç, Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara 2016.

³⁴ Türkiye Cumhuriyeti Genelkurmay Başkanlığı. *Birinci Dünya Savaşına Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri*, C. 3, Haz. H. Toker-N. Arslan, Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yay., Ankara 2009.

³⁵ Yusuf Ziya Ortaç, *Bir Varmış Bir Yokmuş. Portreler*, Akbaba Yayınevi, İstanbul 1979, s. 183.

³⁶ İbnü'l Emin Mahmut Kemal İnal. *Son Asır Türk Şairleri I-V*. Yayına Hazırlayanlar: Müjgân Cumbur (1. ve 2. Cilt). Hidayet Özcan (3.Cilt). İbrahim Baştuğ (4.Cilt). Ayşegül Celepoğlu (5.Cilt), Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 2013;

İbnü'l Emin Mahmut Kemal İnal. *Son Sadrazamlar*, C. 4, Dergâh Yayınları, İstanbul 1982.

³⁷ Abdülhamit Kırmızı, “Biyografi”, Tarih İçin Metodoloji, Editör, Ahmet Şimşek, Pagem Akademi, Ankara, 2015, s. 207.

³⁸ Halkın; age, s. 56.

³⁹ Ortaylı, age, s. 140.

olayları ve özellikle de olayların faillerini incelemek ve onlarla ilgili psikolojik açıklamalar yapmak kaçınılmazdır.⁴⁰

20. yüzyılın başından itibaren modernizm akımının etkisiyle psikoloji biyografi ile daha yakın ilişki kurmaya başlamış; bunun neticesinde her biyografi yazarı çalışmalarında psikolojik inceleme yapar hale gelmiştir. John Tosh⁴¹ psikanalizi, biyografi çalışmalarına eklenen en önemli yenilik olarak değerlendirirken, Halkın⁴², kişinin davranışının özellikle çocukluğunun ve hissi hayatının tetkikinin, edebiyatta olduğu kadar tarih bilimine de katkı yapmaya başladığını vurgular.

Psikolojinin biyografiye etkisi bağlamında bahsedilmesi gereken en önemli kişi şüphesiz Sigmund Freud'dur.⁴³ Freud ve onu takip edenlerin psikanaliz üzerine çalışmaları ve eserlerine uygulamaları, edebiyatta olduğu kadar⁴⁴ biyografi alanında da yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Bu dönemden itibaren görülecek olan, “öznelinin kişiliklerini, onların duygusal yapıları ve iç yaşamlarının yanı sıra kamusal yaşamlarını da kapsayacak şekillerde bütünüyle tasvir etme kaygısı” ile kaleme alınan⁴⁵, önceki yüzyıl biyografilerinden farklı ve zamanla *psikobiyografi* adını alacak olan eserler ortaya çıkmaya başladı.

Bununla birlikte psikobiyografi çalışmaları, tarihi kişiliklerin hayatlarına psikolojik etkenleri yerleştirerek şahıs hakkında etkili bir çözümleme elde edilebileceği varsayımına dayanmaktadır. Bu varsayımın dayandığı olgulardan ilki, tek boyutlu çözümlemenin söz konusu bir kişinin hayat hikâyesinin, karışık psikolojik boyutlarının hepsini açıklayabilir olması, ikincisi ise psikolojik etmenlerin söz konusu şahsın kişiliğini tamamiyle belirleyerek sosyolojik, kültürel veya tarihsel diğer faktörlerin önemini yok saymasıdır.⁴⁶

Psikobiyografilerde en çok başvurulan yöntemlerden biri kişiliği analiz etmedir. Eğer konu tarihsel bir kişilikse, psikobiyografide bireyin tarihe mal olmuş eylemleri, doğru ve yanlışları analize tabi tutulur.⁴⁷ Biyografi çalışmalarında psikolojik yaklaşımlar kullanarak mühim tarihi şahsiyetlerin hayatını ve kişiliklerini analiz etmek, bu kişileri ve onların başarılarının arkasındaki saikleri ortaya koymak olarak tanımlanabilecek *psikotarih*⁴⁸ veya daha genel kullanımıyla *psikobiyografi* çalışmalarının Türkiye’de Vamık Volkan ve Norman Itzkowitz⁴⁹ tarafından kaleme alınan M. Kemal Atatürk hakkındaki kitabı ile başlatıldığı görülmektedir.⁵⁰ Ancak bu

⁴⁰ Gülin Karabağ, “Disiplinlerarası Tarih Çalışması”. *Tarih Nasıl Yazılır. Tarih Yazımı İçin Çağdaş Bir Metodoloji*. Editör: Ahmet Şimşek, Tarihçi Kitabevi. İstanbul 2011, s.241.

⁴¹ John Tosh, *Tarihin Peşinde-Modern Tarih Çalışmasında Hedefler, Yöntemler ve Yeni Doğrultular*. Çeviren: Özden Arıkan, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2011, s. 86.

⁴² Halkın, age, s. 58.

⁴³ Sigmund Freud, *Leonardo da Vinci and a Memory of His Childhood*, W.W. Norton & Company, New York-London 1910; Sigmund Freud, *Leonardo da Vinci: A Psychosexual Study of an Infantile Reminiscence*. Moffat, Yard & Company, New York 1916; Sigmund Freud, and William C. Bullitt. *Thomas Woodrow Wilson. Twenty-Eighth President of the United States: A Psychological Study*, Houghton Mifflin Company, Boston 1966. Freud tarafından geliştirilen bu yöntemin sosyal bilimlere uygulanması açısından önemli bir değerlendirme için bakınız; de Berg, Hank, Freud's Theory and Its Use in Literary and Cultural Studies. An Introduction. Camden House, New York 2003.

⁴⁴ Oğuz Cebeci, *Psikanalitik Edebiyat Kuramı*. İthaki Yay., İstanbul 2004.

⁴⁵ Barbara Caine, *Biyografi ve Tarih*, Çeviren: Müge Sözen, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2019, s. 54.

⁴⁶ James William Anderson, “Psikobiyografinin Metodolojisi”. Çeviren: Gökhan Kağnıcı. *Tarih Okulu*. VII: 2010, s. 78.

⁴⁷ Faruk Karaca, “Din Psikolojisi Tarihinde Psikobiyografi Geleneği”, *Bilimnâme*. Din Psikolojisi Özel Sayısı. Cilt:4, Sayı 40, 2019, s. 9.

⁴⁸ Jacques Szaluta, *Psychohistory: Theory and Practice*, Psychoanalytic Quarterly Press, New York 2001.

⁴⁹ Vamık D. Volkan, -Norman Itzkowitz, *Ölümsüz Atatürk: yaşamı ve iç dünyası*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1998. Psikotarih kavramı açısından ayrıca bakınız; deMause, Lloyd (Ed.). *The New Psychohistory*. The Psychohistory Press, New York 1975.

⁵⁰ Mehmet Elban, “Tarihyazımından Tarih Eğitime Psikotarih”, *Tarih Okulu Dergisi*, Yıl 11, Sayı XXXV, Ağustos 2018, s. 233; Süleyman İnan, “Çocukluğunuza İnelim...” *Tarih Yazımında Psikobiyografiler: İyi Örneklerden*

eserin psikobiyografi çalışmalarını hızlandırdığı doğru olmakla beraber, bir tercüme olduğu ve çalışmanın orijinalinin 1984'te ABD'de basıldığı unutulmamalıdır.⁵¹

Türk edebiyatında ve biyografi yazımında, bu tarzda kişilik analizine yönelik incelemeler yaparak eserler veren yazarlardan biri ve belki de ilki Peyami Safa'dır. Romanlarında görülen psikolojik çözümlemelerin bir benzerini kaleme aldığı kısa biyografilerde de uygulamış, onların çocukluk ve gençlik dönemlerine değinerek, biyografi konusu kişinin şahsiyet analizini yapmaya çalışmıştır. Bu itibarla Peyami Safa'nın Türkiye'de, kendisinden sonra daha da gelişecek olan psikobiyografik çalışmalara öncülük ettiği söylenebilir. Öte yandan, Freud ve Bullitt⁵² başta olmak üzere bu alanın öncüsü olan psikobiyografi yazarlarında sıkça görülen, biyografisi ele alınan şahsın değersizleştirilerek tenkit edilmesi eğilimi, Peyami Safa'nın bahse konu çalışmalarında görülmez. Safa, bu çerçevede biyografisini kaleme aldığı tüm kişilere belirli bir düzeyde saygı duyduğunu ifade etmekte ve onları ve yaptıklarını oldukça önemsemektedir.

3. Peyami Safa'nın Biyografi Yazarlığı ve Biyografi Örnekleri

Yusuf Ziya Ortaç, ölümünün ardından kaleme aldığı yazısında⁵³ Türkiye'yi, kendi kendisini yetiştirenlerin vatani olarak tanımlar ve ancak hiç kimsenin, Peyami Safa kadar kendi kendisini yetiştirmemiş, yetiştirmekten de fazla yaratamamıştır cümlesi ile onun otodidakt özelliğini öne çıkarır. Safa'nın kendisi de kişiliğinin oluşum süreci hakkında şu ifadelerde bulunur;

“Benim şuurum bir facia atmosferi içinde doğdu. Ben iki yaşında iken, babam ve kardeşim Sivas'ta on ay içinde öldü. Böyle kısa bir fasılayla hem kocasını hem çocuğunu kaybeden bir kadının hıçkırıkları arasında kendimi bulmağa başladım. Belki bütün kitaplarımı dolduran bir facia beklemek vehmi ve yaklaşan her ayak sesinde bir tehlike sezmek korkusu böyle bir başlangıcın neticesidir. Dokuz yaşında başlayan bir hastalık ve on üç yaşında başlayan hayatımı kazanmak zarureti, beni, edebiyattan evvel, kendini anlamağa ve yetiştirmeğe mecbur bir küçük insanın, tamamıyla hayatî zaruretlerden doğma bir terbiye, psikoloji ve felsefe tecessüsüyle doldurdu.”⁵⁴

Çocukluğundan itibaren yaşadığı psikolojik sarsıntılar altında hayata tutunmaya çalışan Peyami Safa'nın kişiliğinin oluşumu sürecinde yaşayarak öğrendiği ve edindiği psikolojik tahlil yeteneğini eserlerine yansıtmayı kaçınılmazdır. Nitekim o, “kahramanınızın tercüme-i hâli ile romana başlamak, hayattan evvel izahına girişmektir. Evvelâ yaşatmak, sonra anlatmak; daha doğrusu evvelâ hayatın kendi diliyle anlatmak, sonra sizin dilinizle izah etmek lâzımdır” kanaatinde-dir.⁵⁵

İzah, çocukluğu, gençliği, orduda ve Milli Mücadele'deki katkıları ve şahsiyeti başlıkları altında ele alınan biyografik eserlerde, Milli Mücadele öncülerinin tercüme-i halleri gibi resmi belgeye dayalı bilgilerin yanı sıra, haklarında biyografi kaleme alınanların kişiliklerinin aydınlatılmasına ve anlaşılmasına yönelik bilgiler de bulunmaktadır. Bu çalışmalar, biyografisi kaleme alınan kişilerin hayatı hakkında yazıldığı döneme kadar olan bilgileri içermekle birlikte kişilik analizlerinin yapılması sebebiyle, ülkemizde psikobiyografi türünün ilk örneklerini teşkil ettikleri görülmektedirler.

Yöntemin Belirlenmesine”, *Turkish History Education Journal*, Fall2016, 5(2),s.498; Kaplan, Hasan.” Psikotarih: Tarih Araştırmalarında Yeni bir Yaklaşım”. *Tarih Bilimi ve Metodolojisi*. Editör: Mehmet Yaşar Ertaş, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 130-131.

⁵¹ Vamık D. Volkan, Norman Itzkowitz, The immortal Atatürk: a psychobiography, University of Chicago, Chicago 1984.

⁵² Sigmund Freud, and William C. Bullitt, age, s. XV.

⁵³ Ortaç, age, s. 198.

⁵⁴ Cahit Sıtkı Tarancı, *Peyami Safa Hayatı ve Eserleri*. Semih Lütfi Kitabevi, İstanbul 1940, s. 3.

⁵⁵ Önder Göçgün, “Ölümünün 50. Yılında Romancı Kimliği ile Bütünleşen Fikir Dünyası İçinde Peyami Safa”, *Erdem*. Sayı 62, Peyami Safa Özel Sayısı, 2012, s. 66.

3.1. Milli Mücadele Öncüleri Biyografileri

Millî Mücadele'nin katkılarından birinin de, millete kendi büyüklerini tanıtmak ve öğretmek olduğunu vurgulayan Peyami Safa, bu sayede birçok askerî ricâlin, harp fennine ve stratejisine hâkimiyetlerinin, dirayetlerinin, cesaret ve maharetlerinin öğrenildiğini açıklar.⁵⁶ Peyami Safa'ya göre; kumandanın savaşlarda üstünlüğünü ve büyüklüğünü temin eden şey, sadece harp fennindeki bilgisi, tecrübesi, meslekteki eskiliği ve yetenekleri değil, aynı zamanda şahsî meziyetlerinin yani ruhuna ve mizacına ait özelliklerinin de bu başarıların elde edilmesinde esaslı ve inkârı mümkün olmayan katkısı vardır.

“Esasen bu ruhi kabiliyetleri haiz olmayan kimseler, askerlik mesleğine ne derece bağlı olurlarsa olsunlar, belki en yüksek rütbelere kadar ulaşabilir, fakat hakiki bir serdar şerefine erişemezler. Ruhi meziyetlerden en fazla kastedilen mana, hiç şüphe yoktur ki karakter ve iradeye taalluk eden kısımdır. Her hususta tekâmül etmiş bir kumandan ruhunda en bariz hassalar: Cesaret, soğukkanlılık, nefse hâkimiyet, ciddiyet ve metanettir. Bundan başka, bu vasıflar arasında da denge bulunması lüzumu vardır. Yani bu özelliklerden hiçbirisi diğerlerinden fazla öne çıkmayarak ruhun umumi [uyumunu] bozmamalıdır.”⁵⁷

Peyami Safa bu düşüncelerle kaleme aldığı Millî Mücadele öncülerine ait biyografilerde onların askerlik ve komutanlık yetenekleriyle birlikte kişilikleri üzerinde de durarak, başarılarının arka planında yatan nedenleri sorgulamakta, anlamaya ve anlatmaya çalışmaktadır.

3.1.1. Mustafa Kemal Paşa Biyografisi

Peyami Safa'nın Millî Mücadele öncüleri hakkında kaleme aldığı ilk biyografi “*İlk Reis-i Cumhuriyetimiz Mustafa Kemal Paşa. Çocukluğu-Gençliği-Siyasi-Askeri Hayatı*” başlığını taşımakta ve 24 sayfadan oluşmaktadır. Adından da anlaşılacağı gibi Cumhuriyetin ilanı sonrasında kaleme alınan bu eserde Peyami Safa, Mustafa Kemal'in daha ilk yaşlarında, büyük bir zekânın tohumunu taşıdığını belli ettiğini vurgular⁵⁸ ve askerî okul hayatında “fikirleri serbest, muntazam, muhakemesi sağlam” bir kişiliğe sahip olduğunu belirtir. Mustafa Kemal'in hassas ve duygusal yapısının iyi düşünmesine mani olmadığını, bundan dolayı hem matematikte hem de edebiyatta kabiliyetli olduğunu, matematiğinin daha kuvvetli olması nedeniyle, kaideleri süratle zapt edip kavradığını, meseleleri kolaylıkla halletmeyi başardığını ifade eder.⁵⁹

Mustafa Kemal'in Harbiye'ye başladığı zaman, memleketin içinde bulunduğu durumu etraflı bir şekilde düşünebilecek halde olduğundan, memleketin hürriyet ihtiyacını hemen takdir ettiğini, arkadaşlarını bu fikre alıştırarak siyasî mücadelesinde yalnız kalmamak için el yazısıyla bir gazete çıkardığını ve bu girişimin *Mustafa Kemâl'in ilk cesaret eseri* olduğu değerlendirmesinde bulunur. Peyami Safa hassas, mütefekkir ve cesur olarak tanımladığı Mustafa Kemal'in “hassasiyetine şiir merakı, muhakemesine matematik sevgisi, cesaret ve soğukkanlılığına da Harbiye'de başlayan siyasî faaliyetlerinin delil olduğunu” belirtir.⁶⁰

“Büyük Şahsiyet; Hassasiyeti, Soğukkanlılığı, Tefekkürü” başlığı altında Mustafa Kemâl'in kişiliğini analiz ederek onun “insanüstü olduğunu, bunun bizim tarihimize de, başka tarihlere de böyle geçeceğini” vurgulayan Peyami Safa, “bir milletin bütün arzularını hissetmek, ıstıraplarının acısını duymak için insanda fevkalâde bir heyecan olmalı” tespitini yaparak şu açıklamalarda bulunur;

“Yalnız, büyük işler görmek için hassas olmak kâfi değildir. Heyecanlarımıza hâkim olmayı, ümitsizliğe düşmemeyi, en kara günlerde bile ümidimizi kesmemeyi bilmeliyiz. Birçok insanlar bu

⁵⁶ Peyami Safa, *Değerli Kumandanlarımızdan Köprülülü Kazım Paşa. Çocukluğu ve Gençliği, Anadolu'daki Hayatı, Resmi Tercüme-i Hali ve Şahsiyeti*. Orhaniye Matbaası, İstanbul (Tarihsiz), s. 2.

⁵⁷ Age, s. 15-16.

⁵⁸ Peyami Safa, *İlk Reis-i Cumhuriyetimiz Mustafa Kemal Paşa. Çocukluğu, Gençliği-Siyasi-Askeri Hayatı*, Orhaniye Matbaası, İstanbul (Tarihsiz), s. 5.

⁵⁹ Age, s. 7.

⁶⁰ Age, s. 7-8.

hassadan mahrumdurlar. Hele hassas olanlar, soğukkanlılıklarını en evvel kaybedenlerdir. Ruhiyat ilmi gösterir ki, hassasiyet çoğaldığı zaman irade zaafa uğrar. Bu kaidenin müstesnası Mustafa Kemâl Paşa, kuvvetli bir hassasiyetle, kuvvetli bir nefse hâkimiyeti bir araya getirmiştir. Derler ki deha, bir mecmua-i tezattır. Şerefli serdarımızın hassasiyeti ile soğukkanlılığı düşünülürse bu hükmün doğruluğu anlaşılır.”⁶¹

Mustafa Kemal’in subaylar arasında soğukkanlılığı ile bilindiğini, başarılarla dolu olan hayatında bu soğukkanlılığın birçok örneğinin bulunabileceğini zikreden Safa, “en güçlü devletlerin silahlarıyla, cephaneleriyle, tanklarıyla, tayyareleriyle silahlanan Yunan orduları karşısında bizim cesur ordumuzun imanından başka nesi vardı?” diye sorar.⁶² Mustafa Kemâl Paşa’nın, bir mütefekkir olduğunu vurgulayan Safa, onun incelemeye son derece meraklı olduğunu, bütün Avrupa gazetelerini, yeni çıkan eserleri, gazete ve dergileri, mühim eserlerin hepsini dikkatle okuduğunu belirterek Mustafa Kemal’in okuma merakı gibi çok sonraları belirginleşecek kişilik özellikleri hakkında öngörülerde bulunur.⁶³

3.1.2. İsmet (İnönü) Paşa Biyografisi

Peyami Safa’nın bu alanda yazdığı ikinci biyografi eseri “*Muhterem Hariciye Vekilimiz İsmet Paşa. Çocukluğu ve Gençliği-Orduda ve Anadolu’daki Hayatı*” başlıklı olup 22 sayfadan oluşmaktadır. Safa, Garp Cephesinde düşman ordularını dağıtan bu kumandanın garp diplomatlarını da susturan kişi olarak değerlendirdiği İsmet Paşa’yı, kızıl cenk meydanında bir gazanfer, yeşil masa etrafında mahir bir hatip olarak tanımlar.

“İsmet Paşa’nın şahsında takdirle beraber hayreti celp eden şey, eski bir tabirle *camî’yi ezdâd* olmasıdır. ... kendisi son derece sakin ve halûk bir zattır. Sohbetinde bulunanlar bilirler ki, becerikli ve akıllı kahraman, gayet mütevazıdır. Bütün muhataplarını kendisine üstün sayarak konuşur. İddiacı değildir. Kesin hükümlerden, başkalarına düşünmek hürriyeti vermeyen kestirme sözlerden hoşlanmaz. Bu itibarla kıvrak bir zekâsı vardır. Karşısındakinin hâlet-i ruhiyesini çabuk anlar, ne tarzda söz yürüteceğini bilir, bahsi ona göre sevk eder, münakaşalarda hiç asabileşmez, kendi [görüşünü] sükûn ile tekrar eder, varmak istediği noktaya nefsine tahakkümle yürür. Yalandan hoşlanmaz. Fakat başka insanların kolayca yalan söylediklerini bilir, [bu nedenle] aldanmamaya daima muvaffak olur. Aldatılmaya hiç yanaşmaması da hakikate olan [arzusundandır].”⁶⁴

Safa, İsmet Paşa’nın gayet veciz, akıcı ve muntazam konuştuğunu, bu özelliği nedeniyle memleketin pek az olan hatipleri arasında hatta başlarında İsmet Paşa’nın zikredilmesi gereğine işaret eder. Cümlelerinin belki süslü ve sanatkârane olmadığını, belki bazı duyguları ifadede noksan kaldığını, fakat fikirleri, muhakemeleri, mantığın parlak ve keskin esaslarını beyan etmede mükemmel ve bariz olduğunu belirtir.⁶⁵

Peyami Safa’ya göre İsmet Paşa’nın Fransızca’yı akıcı olacak şekilde konuşması, ecnebi lisaniyla söz söylerken hiç sıkıntı çekmemesi tabii karakteriyle beraber onun diplomasideki başarılarının en önemli nedenlerini oluşturur. Safa, müzakerelerde Frenklerin *souplesse* dedikleri kıvraklığı ve inceliği gösteren İsmet Paşa’nın cephede nihayetsiz bir kudret arz ettiğini ifade ederek kişiliği hakkında şu tespitlerde bulunur:

“Duygusalılıktan uzak, aklın aydınlatıldığı serbest bir irade yolunda yürümek, heyecana kapılmamak, ileri görüşlülük, İsmet Paşa’nın pek iyi tanıdıkları meziyetlerdir.... iyi düşünerek karar verir, bununla birlikte çabuk düşünür ve karar verirse pek çabuk icra eder. Paşa’da “memleket aşkı”, bir volkanın alevi gibi kızgındır. Bu alev, paşanın üzerine aldığı bütün

⁶¹ Age, s. 22.

⁶² Age, s. 23.

⁶³ Age, s.24.

⁶⁴ Peyami Safa, *Muhterem Hariciye Vekilimiz İsmet Paşa. Çocukluğu ve Gençliği, Orduda ve Anadolu’daki Hayatı*, Orhaniye Matbaası, İstanbul (Tarihsiz), s. 19.

⁶⁵ Age, s. 20.

vazifelerde, yaptığı bütün işlerde kalbini çerçeveleyen bu yakıcı hâle, hiçbir saniye çözülmemiştir.”⁶⁶

Peyami Safa'ya göre, İsmet Paşa'nın siyasette olduğu kadar orduda da başarılı olmasının nedenlerinden biri de, telkin özelliğidir. Fikrinin isabetine muhatabını kolaylıkla ikna ederek birçok itirazların önüne geçtiğini, yine bu telkin yeteneğiyle Türk milletinin mutlaka kurtulacağına dair inancını maiyetindeki orduya mükemmel surette aktararak, şayet varsa birkaç mütereddinin şüphelerini ve korkularını da ortadan kaldırdığını ifade eder.⁶⁷

3.1.3. Fevzi (Çakmak) Paşa Biyografisi

Peyami Safa'nın Fevzi Paşa hakkında kaleme aldığı biyografi “*Mübeccel Serdarımız Fevzi Paşa. Anadolu Gazalarında Mühim Hizmetleri, Resmi Tercüme-i Hali ve Şahsiyeti*” başlığını taşımakta ve 22 sayfadan oluşmaktadır. Safa, Berthe Georges-Gaulis⁶⁸ ve Jean Schlicklin⁶⁹ gibi Fransız yazarlarının kaleme aldığı eserlere atıf yaparak, Fevzi Paşa'nın müstesna askeri karakterinden, Franklin Bouillon İstanbul'da tüm dünyadan basın temsilcilerini kabul ettiği zaman, övgüyle bahsettiğini bizzat kulaklarıyla işittiğini bildirir.⁷⁰

Fevzi Paşa'da büyük milli yemini gerçekleştirmek için gün geçtikçe artan ve coşan bir iman olduğunu belirten Safa'ya göre bu iman; fikirden ziyade kalpten, iradeden ziyade gönülden gelmekte ve bundan dolayı Anadolu'da Mehmetçik'in kalbiyle Erkân-ı Harbiye Reisi 'nin kalbi arasında bir yol bulunduğunu belirtir.⁷¹

“... bir kumandana mahsus bütün meziyetler kendisinde bulunabilir. Vukuf, ciddiyet, karakter sağlamlığı, cesaret, itidal, nefse hâkimiyet... Ancak Fevzi Paşa[nın] bu vasıfları arasında tam bir muvazene ve itidal vardır. Yani bu özelliklerden hiçbirisi diğerlerinden fazla ileri gitmemiş, ruhun umumi insicamını halel-dâr eylememiştir. [Bundan dolayı] nazariyatı kuvvetli olduğu kadar ameli sahada da gayretli ve faaldir. Cesur olduğu gibi ihtiyatlıdır. Uzak ihtimalleri hesap eder, tehlikenin ne derece yaklaştığını anlar ve itidalini saklar. Nefsine son derece hâkimdir. Yorulmak bilmez bir iradesi vardır. Bütün zahmetlere, vücudu ve ruhu ezen yorgunluklara direnir. Çalışırken hiçbir sıkıntı eseri göstermez, azıcık bile asabileşmez, günlerce devam eden faaliyetlerinde tabii halini hiç kaybetmemiştir.”⁷²

Peyami Safa'ya göre sırf bu meziyetlerinden dolayı Fevzi Paşa orduya karşı yapmış olduğu fedakârlığı en uç noktalara kadar götürmüştür. Anadolu'da yapılan istiklal harbine muhtelif vesilelerle iştirak etmiş olan subayların, askerlerin, bir vesileyle Anadolu'da bulunmuş ziyaretçilerin, Türk ve ecnebi gazetecilerin, Fevzi Paşa'nın nefes tüketircesine çalıştığını, hiç yılmadığını, istirahat aramadığını anlattıklarını ifade eder ve bu yüce komutanın, millet ve ordu için vücudunu israf etmekte adeta “bir hazz-ı mahsus” duyduğunu ve bütün cismani ve ruhani kabiliyetleriyle kendisini umurun menfaatine vakfettiğini vurgular.⁷³

Fevzi Paşa'nın en ciddi zamanlarda bile şiddetli fakat tatlı bir amir olduğunu bildiren Peyami Safa'ya göre Paşanın emirleri, maiyetinde bir angarya zahmeti oluşturmaz ve verdiği talimat, ani ve geçici bir mülahazadan ziyade düşünülmüş bir fikir ve kararın mahsulüdür. Harp vadisinde büyüklükler yaratan Fevzi Paşa'nın barışsever biri olduğuna vurgu yapar. Paşa'nın Türk ve ecnebi gazetecilerine açıklamalarda bulundukları zaman, barışı hararetle özlediklerini ve

⁶⁶ Aynı yer.

⁶⁷ Age, s. 22

⁶⁸ Georges-Gaulis, Berthe. *Le nationalisme turc*, Librairie Plon, Paris 1921; Georges-Gaulis, Berthe. *Angora Constantinople Londres: Moustafa Kémal et la politique anglaise en Orient*. Librairie Armand Colin, Paris 1922.

⁶⁹ Jean Schlicklin, Angora: L'aube de la Turquie nouvelle (1919-1922). Berger-Levrault, Paris 1922

⁷⁰ Peyami Safa, *Mübeccel Serdarımız Fevzi Paşa. Anadolu Gazalarında Mühim Hizmetleri, Resmi Tercüme-i Hali ve Şahsiyeti*, Orhaniye Matbaası, İstanbul (Tarihsiz), s. 4.

⁷¹ Age, s. 5.

⁷² Age, s. 20.

⁷³ Age, s.20-21.

ordunun yegâne gayesinin, gerçek sahibi olan büyük Türk milletine, gelişimi için şart olan daimi barışı temin etmek olduğunu tekrar tekrar söylediğini ifade eder.⁷⁴

3.1.4. Refet (Bele) Paşa Biyografisi

Peyami Safa'nın bu seride Refet Paşa hakkında kaleme aldığı kısa çalışma "*İstanbul'un İlk Şerefli Mümessili Refet Paşa. Orduda, Anadolu'da ve İstanbul'da Faaliyeti, Tercüme-i Hal-i Resmisi*" başlıklı olup 22 sayfadan meydana gelmektedir. Peyami Safa, Refet Paşa'nın İstanbul halkı için birkaç açıdan önemli olduğuna işaret ederek onun evvela bir kahraman olduğunu ve orduda yiğitliğiyle bilindiğini ifade eder ve sonra bir idare adamı olduğunu vurgular. Peyami Safa'ya göre Refet Paşa'nın dirayetinin sayesinde Osmanlı Devleti'nin yıkılan enkazından hiçbir gürültünün duyulmamış, hiçbir mazlunun burnunun kanamamış, bir el silah bile patlamamış, son yılların akıllara hayret verici olaylarını olgunlukla karşılayan halk, bu yıkılmayı da kayıtsız ve sakin bir şekilde karşılamıştır. Safa, Türk tarihinin kan dökülmeksizin ve bir sarsıntıya meydan verilmeksizin yaşanan bu inkılabı, Refet Paşa ve karargâhına borçlu olduğunu vurgular.⁷⁵ Peyami Safa, her buhranlı zamanda Türk'e atfedilen *idare ve teşkilat kabiliyetsizliği* iddiasını geçersiz kılan kişi olarak tanımladığı Refet Paşa hakkında şu değerlendirmelerde bulunur:

"... orduda ve idaredeki faaliyetlerine göre iki büyük kabiliyetin sahibidir. Orduda metaneti ve hızlı karar almasıyla meşhurdur. Tasavvurlarını hayret verici bir çeviklik ve hareketlilikle hayata geçirir. Vahim anlarda zaaf nedir bilmez.... Refet Paşa'nın ordudaki bu kabiliyeti idari işlerde de [başarısının] esaslı amilidir. Ancak, idare işlerinde bu meziyete mühim bir diğer kabiliyet daha ilave etmelidir: nüfuz-u nazar. Refet Paşa'nın bir diğer manevi hassası da budur. Tahminlerinde ekseriya isabet vardır. Vahim akıbetleri çok evvelden anlar, ona göre hazırlanır. ... Büyük iş adamlarında olduğu gibi, fikirlerinin neticesini süratle hesaplar ve onları hemen tatbik eder. ... kararı ile icrası arasında fasıla yoktur. [Mazeretten] hoşlanmaz, hiçbir kararını ertelemez. [Refet Paşa'nın] tabiatında "uzun uzadıya tasavvur"dan ziyade "mevki-i fiile koymak" arzusu galiptir. Muhakemelerinde sürat, isabete hiç mani olmamıştır. Bu sürat, faaliyet-i zihniyenin en kısa tariklerle cereyanına delildir."⁷⁶

Refet Paşa'nın idare işlerinde zekâsı meşhur olduğunu bildiren Peyami Safa, Paşa'nın bu zekâsının en önemli göstergesinin karşısındaki adamları tanıması olduğunu ifade ederek, kimsenin telkini altında kalmadığını, kendisine söylenen veya tavsiye edilen şeylerin altında yatan maksadı ve kötü niyetle samimiyet arasındaki farkı anladığını vurgular.⁷⁷ Ona göre Refet Paşa, İstanbul'un muhtelif müesseselerini ziyaretleri sırasında açık sözlülük ve güler yüzlülük gibi bir büyük özelliğini daha gösterdiğini, kendisinin de aralarında bulunduğu bütün gazetecilerin buna şahid olduklarını belirtir. İstanbul'un ilk coşkulu günlerinde davetten davete koşan Paşa'nın, her müessesenin amacına göre mevzularını değiştirerek irticalen mükemmel nutuklar söylediğini, bu nutukların bazılarının fikir itibarıyla kıymetli olduğu gibi çoğunun bir hitabe harareti ve sanatıyla belirginleştiğini vurgular. Safa'ya göre Refet Paşa'nın mekteplerde ve müesseselerde irad ettiği nutuklar dikkatlice değerlendirilirse görülür ki Paşa, yalnız siyasi ve idari değil, içtimai ve fikri bir inkılaba da şiddetle taraftardır.⁷⁸ Yeni inkılapçıların çoğunda olduğu gibi Refet Paşa'nın da, en mühim kurtuluş yolunun iktisadî olduğuna inandığını belirterek, Avrupa'nın üstünlüğünün sebebini iyi anladığını, "meslekte ve sanatta şaheserler yaratan Türk dehasının en büyük zaafının, ticari zihniyete layığı ile sahiplik edememiş olmasından kaynaklandığını" ifade eder.⁷⁹

⁷⁴ Age, s.21-22.

⁷⁵ Peyami Safa, *İstanbul'un İlk Şerefli Mümessili Refet Paşa. Orduda, Anadolu'da ve İstanbul'da Faaliyeti, Tercüme-i Hal-i Resmisi*, Orhaniye Matbaası, İstanbul (Tarihsiz), s. 3-4.

⁷⁶ Age, s.16-17.

⁷⁷ Age, s. 17

⁷⁸ Age, s. 18.

⁷⁹ Age, s. 19.

“Refet Paşa içtimai bir inkılabın projesini tasavvur ettiği zaman ilk safta iktisadî kurtuluşa yer veriyor, asırlardan beri [tüketici] vaziyetinde olan Türk unsurunun artık tam bir [üretici] zihniyetiyle yaşamaya mecbur olduğuna kani bulunuyor. Bu kanaatini bütün nutuklarında tekrar tekrar anlatmıştır. Refet Paşa'nın garbe kıymet verişini onu hiçbir zaman ifrata yahut tefrite düşürmemiştir.”⁸⁰

Fikir adamlarından beklenen itidalin Refet Paşa'da var olduğunu vurgulayan Peyami Safa'ya göre, yeni inkılabın üç ayağı mahiyetinde olan milliyet, asrilik ve zühdilik arasındaki muvazeneyi sağlamak pek az münevvere nasip olmuştur ve genellikle bu muvazene ihlal edilir ve bu üç umdenin biri lehine diğeri ihmal olunur. Refet Paşa, bu dengeye önem vererek, bir Türkün aynı zamanda milliyetperver, dindar ve terakkiperver olabileceğini göstermiştir.⁸¹

3.1.5. Kazım Karabekir Paşa Biyografisi

Peyami Safa'nın Kazım Karabekir hakkında kaleme aldığı biyografik eser “*Şark Cephesi Serdarımız Kazım Karabekir Paşa. Ordudaki Hayatı-Türk Yetim Yavrularıyla İstigali-Ermeni Akını Tenkili*” başlıklı olup eserin 21 sayfası Paşa hakkında olup son 3 sayfasında Kars Muahedenamesi yer almaktadır. Kazım Karabekir Paşa'yı, sadece Şark Cephesi Komutanı değil, aynı zamanda “şark yetimlerinin kurtarıcısı” olarak da gören Peyami Safa, binlerce yetim Türk çocuğunun, şefkat güneşi olarak tanımladığı Karabekir Paşa'dan ziya ve hararet aldığını, terbiye ve tedris edildiğini, bir ana ve abla merhameti ile büyütüldüğünü bildirerek Paşa'yı “madde ve ruh kahramanı” olarak nitelendirir. “Aziz vilayetlerimizi küstah akınlardan nasıl kurtardı ise yeni bir neslin vücudunu, zekâsını ve ahlakını da soysuzlaşmadan öyle kurtardığını” vurgulayarak Paşa'nın, çocuk sevgisini ve yetimleri himaye etme düşüncesini “peygamberlerin ümmetlerine duyduğu merhamete” benzetir.⁸²

Kâzım Karabekir Paşa'nın çocuklara karşı bu aşırı zaaf ve şefkatinin küçük yaşlarda babasız kalmasından kaynaklandığını, o günden beri yetimlere merhamet düşüncesinin en önemli prensibi olduğunu ve mezun olduktan sonra da mektepçiliğe ve çocuk araştırmalarına önem verdiğini vurgular.

“Türkçede neşredilen bütün talim ve terbiye eserlerini okumuş, pedagojiye ait ecnebi eserlerden en mühimlerini de tetkik etmişti. Paşa'nın ordu bütçesiyle bu yavrucakları ve o havalide daha başka yetimleri toplattırdı, orduya ve bir çatı altına aldı. Çocukta mevcut olan “vücut, zihin, ahlâk ve iradenin” usul dâhilinde ve muntazam surette terbiyesine çalıştı. Bu itibarla hakiki bir “terbiyeci” dirayeti göstermiş oluyordu.”⁸³

Kâzım Karabekir isminin iftihar hissi meydana getirmekle kalmadığını, kalplerde minnet ve şükran duyguları da husule getirdiğini açıklayan Peyami Safa'ya göre Paşa, “Hükümet her işi yapamaz” diyenlerin fikrinde değildir. Medeni memleketlerde bile, bu gibi kurumlara hükümetlerin dayanak olduğunu vurgulayan Karabekir'in amaçlarından birinin tüketici ve müsrif vaziyetinde kalan Türk toplumunun iktisadî refaha erdirmek olduğunu, bunun da ancak tüketim yerine üretimi ikame etmekle mümkün olacağına ve senelerden beri devam eden tecrübeleri neticesinde bu projenin hayata geçebileceğine inandığını ifade eder.⁸⁴

3.1.6. Köprülü Kazım (Özalp) Paşa Biyografisi

Köprülü Kazım Paşa hakkında kaleme alınan biyografi 22 sayfadan oluşmakta ve “*Değerli Kumandanlarımızdan Köprülü Kazım Paşa. Çocukluğu ve Gençliği-Anadolu'daki Hayatı-*

⁸⁰ Aynı yer.

⁸¹ Age, s. 21

⁸² Peyami Safa, *Şark Cephesi Serdarımız Kazım Karabekir Paşa. Ordudaki Hayatı, Türk Yetim Yavrularıyla İstigali, Ermeni Akını Tenkili*, Orhaniye Matbaası, İstanbul (Tarihsiz), s. 4.

⁸³ Age, s. 5-6.

⁸⁴ Age, s.22.

Resmi Tercüme-i Hali ve Şahsiyeti” başlığını taşımaktadır. Peyami Safa, Köprülü Kazım Paşa’nın, bilhassa İzmir’in işgalinden itibaren milli mukavemetin temellerini kurmak için nefes tüketircesine uğraştığını bildirerek onun Anadolu’nun dört senelik mücadele tarihinde Kocaeli grubunun ifa ettiği mühim ve tarihi vazifelerin Paşa’nın milli inkılabımızdaki rolü hakkında bir fikir verebileceğinden bahseder. İkinci İnönü ve Sakarya muharebelerinde düşmanın bir cephesini daima mükemmel bir tarzda tehdit ve tenkil eden Paşa’nın, yalnız teşkilatçılıkla değil harp fenninde de yaratıcı dehasını gösterdiğini vurgulayarak kişiliği hakkında şu yorumlamalarda bulunur;

“Kazım Paşa, ...tam manasıyla enerji sahibi, sebatkâr bir insandır, yılgınlık nedir bilmez. Bu sebat kudretine en büyük saik Kazım Paşa’nın mesleğe ve memlekete karşı nihayetsiz aşkıdır. Vatan sevgisi, nadir kumandanlarda bir hararet membaı olur. Birçokları yalnız muhakemeleri, akli ve mantıkî kabiliyetleriyle harpleri idare ederler. Kazım Paşa’nın bütün fiillerinde hâkim olan büyük his, şiddetli bir vatan muhabbeti olduğuna göre, harp sahasında da, teşkilatta da derin bir heyecanla hareket ettiği görülür”.⁸⁵

Peyami Safa, Milli Mücadele sıralarında son derece ateşli ve coşkulu olan Kazım Paşa’nın mücadelenin soğukkanlılık isteyen safhalarında hissiyatına hâkim olmasını bildiğini ifade ederek, savaşlarda Kocaeli Grubu’nun nazik vaziyetini hiç değiştirmeden mükemmel surette muhafaza ve idare edebilmesinin, Paşa’nın *metin ve sebatkâr* karakterinden ileri geldiğini vurgular. Halkı cesaretlendirme hususunda galeyanlı, harareti bir inkılapçı, teşkilatta ve harplerde nefesine hâkim bir insan olan Kazım Paşa’nın, büyük şahsiyetini inceden inceye tahlil edebilmek şerefini büyük Türk tarihine bırakır.⁸⁶

3.1.7. Muhiddin (Akyüz) Paşa Biyografisi

Peyami Safa’nın Milli Mücadele komutanlarından olan Muhiddin Paşa hakkında kaleme aldığı biyografi “*Güzide Serdarlarımızdan Muhiddin Paşa. Orduda ve Anadolu’daki Hayatı, Resmi Tercüme-i Hali ve Şahsiyeti*” başlığını taşımaktadır. Biyografi kısmı 14 sayfadan oluşurken, eserin sonuna oluşumundaki katkısı düşünülerek “Türkiye-Fransa İtilafnamesi” metni de eklenmiştir. Peyami Safa’ya göre Milli Mücadelede ordu komutanları, ifa ettikleri vazifeler itibarıyla iki kısma ayrılır. Birincileri, doğrudan doğruya cephede çalışanlar, taarruzları sevk ve idare edenler yani savaşın cephe kısmında bulunanlardır. İkinciler ise, menzil teşkilatını, efradın talim ve terbiyesini, ordunun hazırlanması gibi birincilerden daha az mühim olmayan cephe gerisi vazifelerini idare edenlerdir. Muhiddin Paşa, bu ikinci kısma mensup komutanlardandır.⁸⁷

Muhiddin Paşa, orduda kuvvetli bir aklıselim, metin bir mantık ve muhakeme kudretiyle tanınmaktadır ve Paşa’nın tedris ve talim ile meşgul olmuş bulunması bu yeteneklerinin gelişmesinde etkili olmuştur.⁸⁸

“Mantık ve muhakeme isabeti Muhiddin Paşa’nın bütün icraat ve düşüncelerinde kendisini gösterir. Verdiği emri [bozan] veya [yorumlayan] başka hiçbir emir [çıkaradığı] gibi, icraatında da muayyen esaslardan zerre kadar [sapmada] bulunmamıştır. Maiyet zabitanı ve bütün efrat, Muhiddin Paşa tarafından verilen emirlerin mükemmel bir muhakeme neticesi olduğunu kanidirler. Bu itibarla, [Paşa] kumandasını deruhte ettiği ordularda zapturapt teminine hakiki surette muvaffak olmaktadır.”

Muhiddin Paşa’nın muhakeme isabetinin konuşmalarında açık şekilde görüldüğüne vurgu yapan Safa, Paşa’nın ordu üzerinde icra ettiği iyi tesirlerin sebeplerinin “dindar, musalli ve

⁸⁵ Peyami Safa, *Değerli Kumandanlarımızdan Köprülülü Kazım Paşa. Çocukluğu ve Gençliği, Anadolu’daki Hayatı, Resmi Tercüme-i Hali ve Şahsiyeti*, Orhaniye Matbaası, İstanbul (Tarihsiz), s. 3-4.

⁸⁶ Age, s.22.

⁸⁷ Peyami Safa, *Güzide Serdarlarımızdan Muhiddin Paşa. Orduda ve Anadolu’daki Hayatı, Resmi Tercüme-i Hali ve Şahsiyeti*, Orhaniye Matbaası, İstanbul (Tarihsiz), s.4.

⁸⁸ Age, s.12.

muttaki” bir zat olmasından kaynaklandığını, millî mefkûreyi dini mefkûreye mecz ederek faaliyet gösterdiğini belirtir.⁸⁹ Yine Safa'ya göre “Ordu teşkilatına vukufuyla maruf” olan Muhiddin Paşa, Harbiye’de uzun “müddet ordu teşkilatı” dersi verdiği için bu konuda tecrübelidir ve birikiminden ordu faydalanmıştır. Bilhassa milli ordunun başlangıç aşamasında Muhiddin Paşa tecrübesi, dirayeti, vukufu ile birçok hayırlı ve faydalı eserler meydana getirmiştir. Paşa, bu orduyu yalnız toplayıp kuvvetlendirmekle kalmamış, talim ve terbiyesine ve asri bir tarzda gelişimine de çalışmıştır.⁹⁰

3.1.8.Yakup Şevki Paşa Biyografisi

Peyami Safa'nın Yakup Şevki Paşa hakkında kaleme aldığı biyografi “*Değerli Kumandanlarımızdan Yakub Şevki Paşa. Anadolu'daki Büyük Hizmeti-Resmi Tercüme-i Hali ve Şahsiyeti*” başlığın ve 18 sayfadan oluşmaktadır. Bir komutanın sahip olduğu şahsi meziyetlerinin, yani ruhuna ve mizacına bağlı özelliklerin de, bu başarıların elde edilmesinde esaslı bir yeri olduğunu belirten Safa, Yakup Şevki Paşada bu karakteristik ve iradî meziyetlerin son derece gelişmiş olduğunu vurgular.⁹¹

Yakup Şevki Paşa'nın orduda cesaretiyle meşhur olduğunu, Çatalca, Galiçya ve Kafkaslar gibi görev aldığı cephelerde bu cesaretin birçok örneğini gösterdiğini, hiç korkmadığını, maiyeti kumandanın bu cesaretiyle büsbütün gayrete gelerek ileriye atıldıklarını ifade eder. Safa'ya göre Yakup Şevki Paşa soğukkanlıdır, yılmak nedir bilmez. Harbin en çetin, en tehlikeli, en vahim ve korkunç anlarında neşesini muhafaza eder. Ümitsizliğe kapıldığı hiç görülmemiştir. Tarihin en meşhur kumandanları gibi Yakup Şevki Paşa da anlamıştır ki, her çeşit mücadelede, “*ümitsiz olmasa, mağlup olacak hiç kimse yoktur!*” ve harplerde silah, cephane, levazım ve mühimmat ne derece lüzumlu ve gerekli ise, kuvvetli bir özgüven de o derece gereklidir.⁹²

Yakup Şevki Paşa'nın “yüksek bir hâkimiyet-i nefis” sahibi olduğunu belirten Safa, onun bu özelliği ile kumanda ettiği orduların zaafalarını kapatmasını bildiğini, en buhranlı zamanlarda bile gayet kuvvetli görünerek, maiyetini ve emri altındakileri muhtemel tehlikelerden uzak tuttuğunu vurgular. Bilhassa “taarruz zamanlarında verdiği kararı, kayıtsız şartsız, ertelemeyen ve savsaklamadan tatbik ettirmek adına, son derece metin, cevval ve kusurları güç affeden biri” olduğunu ifade ederek analizlerini şu satırlarla tamamlar;

“Harbin müdafaa ve taarruzun bütün ezici yorgunluklarına şayan-ı hayret bir ruh ve beden sağlamlığıyla mukavemet eder. Sık sık istirahatatten katiyen hoşlanmaz. Maiyetinden de böyle sabırlı ve devamlı bir çaba ve gayret bekler. Emirlerini hakkıyla ifa eden maiyetine karşı adeta babacan bir şefkatle muamele eder. Kendisinden fazla onların saadetini ve istirahatini düşünür. Birçok fedakârlıklara bile katlanır. Ancak orduya ait işlerde ihmali ve mazereti hiç sevmez. Hatalara pek çabuk dikkat eder ve bu kusurları en sevdiklerinin yüzüne de çarpar. Emirlerini seri ve mükemmel bir tarzda infaz ettirmek için bazen sert ve şiddetli olur. Vazifesini yapmayan maiyetini bir düşman gibi cezalandırmakta zerre kadar tereddüt etmez. Gayet hakperest ve adil olduğu cihetle, bu hasletleri bütün maiyetinin tevcihini celp etmek suretiyle daima iyi tesirler bırakmıştır.”⁹³

3.1.9. Rauf Orbay Biyografisi

Rauf Bey hakkında Peyami Safa tarafından kaleme alınan biyografik eser “*Muhterem Heyet-i Vekile Reisimiz Rauf Bey. Çocukluğu ve Gençliği, Hususi ve Resmi Hayatı, Bahriyede ve Anadolu'da Faaliyetleri ve Şahsiyeti*” başlığını taşımaktadır. Adından anlaşılacağı üzere, Rauf

⁸⁹ Age, s. 13.

⁹⁰ Age, s.14.

⁹¹ Peyami Safa, *Değerli Kumandanlarımızdan Yakub Şevki Paşa. Anadolu'daki Büyük Hizmeti, Resmi Tercüme-i Hali ve Şahsiyeti*, Orhaniye Matbaası, İstanbul (Tarihsiz), s. 15.

⁹² Age, s.16.

⁹³ Age, s. 17-18.

Bey'in başbakanlığı döneminde yani 4 Ağustos 1923 öncesinde kaleme alındığını düşündüğümüz çalışma 19 sayfadan oluşmaktadır. Peyami Safa, Rauf Bey'in yaptığı işler kadar kendi şahsının da bir harika olduğunu vurgular ve bunun Rauf Bey'le görüşenlerin tamamı tarafından verilmiş bir hüküm olduğunu ve hiçbir şekilde tekzibe uğramadığını bildirerek Paşa'nın kişisel özellikleri hakkında şu tespitlerde bulunur;

“Âdeta, ”Rauf gibi cesur” tabiri tecrübeliler arasında bir darb-ı mesel mahiyeti almıştır. Rauf Bey, yalnız tatbiki sahada cesur değil, nazari sahada da, vukuf sahibi bir bahriyelidir. En yeni bahri terakkileri bilir. Alman ve İngiliz denizciliği hakkında mükemmel etütleri vardır. Birçok tezgâhları yakından görmüştür. Hem de basit bir göz dikkatiyle değil, hakiki bir deniz meraklısı dikkatiyle görmüştür...”⁹⁴

“Eğer bir İngiliz kelimesi kullanmak muvafık olsa idi Rauf Bey'e hakiki “centilmen”dir derdik. Filhakika, tam manasıyla civanmert bir zattır. Son derece halûktur. Şiddet-i tabına rağmen bir sanatkar kadar ince ve nezihdir. Hukuka riayetkârdır. Fenalığı unutmadığı gibi, iyiliği de unutmaz ve eski bahriyelilere has olan bir sebat ile dostlarına ve akranlarına karşı vefakâr ve mütevazıdır. Bu meziyetlerinden dolayıdır ki, Anadolu'nun idare işlerinde de parlak bir muvaffakiyetle, hem arkadaşlarının hem milletin emniyetini ve muhabbetini kazandı.”⁹⁵

3.1.10. Ali Fuat (Cebesoy) Paşa Biyografisi

Milli Mücadele dönemi öncüleri hakkında Peyami Safa tarafından kaleme alınan biyografilerden biri de “*Güzide Serdarımız Ali Fuad Paşa ve Pederi Merhum İsmail Fazıl Paşa. Tercüme-i Halleri, Orduda ve Büyük Zaferimizde Hizmetleri ve Tesirleri*” başlıklı olup 13 sayfası Ali Fuad Paşa'ya, 7 sayfası da, içinde Florinalı Nazım tarafından kaleme alınan iki şiirin de bulunduğu kısım ise Ali Fuat Paşa'nın babası ve ilk Mecliste Nafia Vekilliğinde bulunan İsmail Fazıl Paşa hakkındadır. Ali Fuad Paşa'nın askeri ve diplomatik katkılarına değinen Safa, onun hiç kırılmayan bir azim ve irade ile çalışmasını memleketine bu derece aşk, bu fedakârlık hissini ecdadından intikal etmiş olduğunu vurgular.⁹⁶ Ancak, Paşa hakkında diğer biyografilerden farklı olarak herhangi bir kişilik değerlendirmesinde bulunmaz.

Sonuç

Tarih çalışmalarının ilgi alanı içerisine giren ve bu alanın önemli kaynaklarından biri olan biyografilerin en önemli özelliği, ele alınan şahsiyetin toplumsal ve tarihsel önemidir. Ancak belirtilmelidir ki, biyografileri yazarlarının kimliği de bu gibi çalışmalara ayrı bir kıymet ve önem kazandırmaktadır.

Peyami Safa, kaleme almış olduğu biyografilerde ele aldığı şahsiyetlerin çocukluğu, gençliği, askeri ve siyasi hayatı, millî mücadelede yapmış olduğu katkıları ve şahsiyeti alt başlıklarıyla ele almıştır. Biyografiler, ele alınan şahıslar hakkında ilk yayınlardan olması ve aynı zamanda ülkemizde psikobiyografi türünün ilk örneklerinden olmaları açısından önemlidir. Psikobiyografi yazarlarında sıkça görülen, biyografisi ele alınan şahsın değersizleştirilerek tenkit edilmesi eğiliminin Peyami Safa'nın bahse konu çalışmalarında görülmediği gibi biyografisini kaleme aldığı tüm kişilere belirli bir düzeyde saygı duyduğunu ve onları ve yaptıklarını oldukça önemsediğini ifade etmektedir.

Peyami Safa, Millî Mücadele liderleri hakkında kaleme aldığı eserlerinin sekizinde, ele aldığı şahsın kişilik analizine yer verdiği görülmektedir. Romanlarında görülen psikolojik

⁹⁴ Peyami Safa, *Muhterem Heyet-i Vekile Reisimiz Rauf Bey. Çocukluğu ve Gençliği, Hususi ve Resmi Hayatı, Bahriyede ve Anadolu'da Faaliyetleri ve Şahsiyeti*, Orhaniye Matbaası, İstanbul (Tarihsiz), s.18.

⁹⁵ Age, s.19.

⁹⁶ Peyami Safa, *Güzide Serdarımız Ali Fuad Paşa ve Pederi Merhum İsmail Fazıl Paşa. Tercüme-i Halleri, Orduda ve Büyük Zaferimizde Hizmetleri ve Tesirleri*, Orhaniye Matbaası, İstanbul (Tarihsiz), s.4.

çözümlemelerin bir benzerini, kaleme aldığı kısa biyografilerde de uygulamış, onların çocukluk ve gençlik dönemlerine değinerek biyografi konusu kişinin şahsiyet analizini yapmaya çalışmıştır. Bu itibarla Peyami Safa, kendisinden sonra daha da gelişecek olan psikobiyografik çalışmalara öncülük etmiştir. 1923-1924 gibi oldukça erken tarihlerde kaleme alınan bu biyografilerde yaptığı kişilik analizleri ile Mustafa Kemal'in okuma merakı, İsmet Paşa'nın barışseverliği, Kazım Karabekir'in çocuk sevgisinin kökenlerinin ne olduğu, Fevzi Paşa'nın ve Refet Bele'nin muhafazakâr kişilikleri gibi yıllar sonra ortaya konulabilecek birçok tespiti ve analizleri oldukça isabetli olmuştur.

Öte yandan bu biyografilerde, Milli Mücadele dönemi diplomasisinin iki önemli belgesi olan Türkiye ve Fransa arasında yapılan Ankara Antlaşması ile Kars Antlaşması metinlerinin ve Florinalı Nazım'ın a iki şiirin bulunması biyografilere ayrı bir değer katmaktadır.

Buna mukabil, Milli Mücadele ve Cumhuriyet dönemi tarihçiliğinin ve biyografi yazarlarının bu çalışmalara -birkaç cılız ses dışında- bigâne kalması kabul edilebilecek ve mazur görülecek bir durum değildir. Bu itibarla, Milli Mücadelenin 100. yılının idrak edildiği bu günlerde, bu biyografilerin günümüz okuyucularına ulaştırılması için yeni harflerle ve bir arada basılması hem Milli Mücadele tarihi literatürüne ve Peyami Safa araştırmalarına hem de Türkiye'de biyografi yazım tarihine önemli bir katkı yapacağı açıktır.

HISTOR
STUDIES

1548

13/5

Kaynakça**Arşiv Belgesi**

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Fon Kodu; Maarif Nezareti Mektubî Kalemi Defterleri (MF. MKT), Kutu; 940, Gömlek;11, Sıra;0.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Fon Kodu; Hariciye. İstanbul Mümessillîği (HR. İM.), Yer No:59-30, Tarih:31.12.1921

Kitap ve Makaleler

- ACAROĞLU, Türker, “Merhum Peyami Safa’nın Eserleri”, *Sanat Yaprığı*. 20:5.1961
- Ahmet Emin, “Büyük Millet Meclisi Reisi Müşir Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin Tarihçe-i Hayatı”, *Vakit*, nr.1468, 10 Kânunusani 1922.
- ALBAYRAK, Sadık, *Son Devir Osmanlı Uleması, ilmiye ricalinin terâcim-i ahvali*, C.5, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yay. İstanbul1980-1981.
- ANDERSON, James William, *Psikobiyoğrafının Metodolojisi*, Çeviren: Gökhan KAĞNICI, *Tarih Okulu*, Sayı VII, Mayıs-Ağustos 2010, ss.77-97.
- AYVAZOĞLU, Beşir, *Peyami. Hayatı, Sanatı, Felsefesi, Dramı*, Kapı Yayınları, İstanbul 2008.
- BİRİNCİ, Ali, *Tarihin Hududunda. Hatırat Kitapları, Matbuat Yasakları ve Arşiv Meseleleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2012.
- Bursalı Mehmet Tâhir, *Osmanlı Müellifleri I- III Cilt*, Hazırlayan: M. A. Yekta SARAÇ, Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara 2016.
- CAİNE, Barbara, *Biyografi ve Tarih*. Çev. Müge Sözen. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2019.
- CEBECİ, Oğuz, *Psikanalitik Edebiyat Kuramı*, İthaki Yayınları, İstanbul 2004.
- ÇANKAYA, Mücellidoğlu Ali, *Son Asır Türk tarihinin önemli olayları ile birlikte yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (Mülkiye Şeref Kitabı)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1970.
- ÇELİKKOL, Ahmet, *Tarih Psikiyatri Divanında*. Stüdyo İmge, İstanbul 2002.
- ÇETİN, Atila, “Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları Hakkında Bir Araştırma”, T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, *Vakıflar Dergisi*. XXIX, Ankara 2005, ss.87-104.
- de BERG, Hank, *Freud’s Theory and Its Use in Literary and Cultural Studies. An Introduction*. Camden House, New York 2003.
- deMAUSE, Lloyd (Ed.), *The New Psychohistory*. The Psychohistory Press, New York 1975.
- ELBAN, Mehmet, “Tarihyazımından Tarih Eğitime Psikotarih”, *Tarih Okulu Dergisi*, Yıl 11, Sayı XXXV, Ağustos 2018, ss. 226-248.
- EMECEN, Feridun M., *Osmanlı Kronikleri ve Biyografi*. *İslam Araştırmaları Dergisi*, Sayı 3, 1999, s.83-90.
- EMİN, Muhammed Said-Kerim Halil Sabit, *Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın Hayatı: Anadolu’da Türk Milli Mücadelesi*, Çeviri: Zekeriya KURŞUN, Doğan Kitap, İstanbul 2011.
- ERDAŞ, Sadık, *Peyami Safa’nın Milli Mücadele Öncüleri Biyografileri: Refet Paşa Biyografisi Örneği, 19 Mayıs’ın 100. Yıldönümünde Atatürk Ve Türk İstiklâli Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Ankara 2019, ss. 285-306.

- FINDLEY, Carter V., *Kalemiyeden Mülkiyeye. Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi*. çev. Gül Çağalı GÜVEN, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul 1996.
- FREUD, Sigmund, *Leonardo da Vinci and a Memory of His Childhood*, W.W. Norton & Company, New York-London 1910.
- FREUD, Sigmund, *Leonardo da Vinci: A Psychosexual Study of an Infantile Reminiscence*. Moffat, Yard & Company, New York 1916.
- FREUD, Sigmund and William C. Bullitt, *Thomas Woodrow Wilson. Twenty-Eighth President of the United States: A Psychological Study*, Houghton Mifflin Company, Boston 1966.
- GALİTEKİN, Ahmed Nezh, *Salname-i Nezâret-i Umur-ı Hariciyye-Osmanlı Dışişleri Bakanlığı Yıllığı. 1306/1902*, C. 4, İşaret Yayınları, İstanbul 2003.
- GEORGES-GAULIS, Berthe, *Le nationalisme turc*. Librairie Plon, Paris 1921.
- GEORGES-GAULIS, Berthe, *Angora Constantinople Londres: Moustafa Kémal et la politique anglaise en Orient*. Librairie Armand Colin, Paris 1922.
- GÖÇGÜN, Önder, Ölümünün 50. Yılında Romancı Kimliği ile Bütünleşen Fikir Dünyası İçinde Peyami Safa, *Erdem*, Sayı 62, Peyami Safa Özel Sayısı, 2012, ss.59-74.
- GÖZE, Ergun, *Peyami Safa. Hayatı, Şahsiyeti, Tesiri*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1987.
- HALKIN, Leon E., *Tarih Tenkidinin Unsurları*. Çev. Bahaeddin YEDİYILDIZ, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1989.
- İNAL, İbnü'l Emin Mahmut Kemal, *Son Asır Türk Şairleri I-V*. Yayına Hazırlayanlar: Müjgân Cumbur (1. ve 2. Cilt). Hidayet Özcan (3.Cilt). İbrahim Baştuğ (4.Cilt). Ayşegül Celepoğlu (5.Cilt), Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2013.
- İNAL, İbnü'l Emin Mahmut Kemal, *Son Sadrazamlar*, C. 4, Dergâh Yayınları, İstanbul 1982.
- KARABAĞ, Gülin, “Disiplinlerarası Tarih Çalışması”. *Tarih Nasıl Yazılır. Tarih Yazımı İçin Çağdaş Bir Metodoloji*, Editör: Ahmet ŞİMŞEK, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2011, ss.223-258.
- KARACA, Gonca, *David Lodge'un Biyografik Romanlarının Karşılaştırmalı İncelemesi: Author, Author ve A Man Of Parts*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Erzurum 2014.
- KARACA, Faruk, “Din Psikolojisi Tarihinde Psikobiyografi Geleneği”, *Bilimnâme*. Din Psikolojisi Özel Sayısı. C. 4, Sayı 40, 2019, ss.7-35.
- KAPLAN, Hasan, *Psikotarih: Tarih Araştırmalarında Yeni bir Yaklaşım, Tarih Bilimi ve Metodolojisi*. Editör: Mehmet Yaşar ERTAŞ, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2019, ss.127-134.
- KIRMIZI, Abdülhamit, *Biyografi, Tarih İçin Metodoloji*, Editör; Ahmet ŞİMŞEK, Pagem Akademi, Ankara 2015, ss.203-210.
- KÖSOĞLU, Nevzat, *Peyami Bey. Hayatı ve Düşünce Dünyası*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2011.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat, *Tarih Araştırmalarında Usul*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 1998.
- M.Z[ekeriya] , “Büyüklerimiz. Mustafa Kemal Paşa”, *Büyük Mecmua*, Sayı 3, 1919, s.44. 20 Mart.

- MACİT, Muhsin, Modern Biyografi Yazımında Tezkireciliğin İzleri, Mustafa İsen Adına Uluslararası Sempozyum. Klasik Türk Edebiyatında Biyografi. Bildiriler Kitabı, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2011, ss.483-492.
- Mehmet Süreyya, *Sicill-i Osmâni veya Tezkire-i Meşâhir-i Osmaniye*. C. 1-4, Hazırlayan: Nuri AKBAYIR, Kültür Bakanlığı ve Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul 1996.
- ORTAÇ, Yusuf Ziya, *Bir Varmış Bir Yokmuş. Portreler*, Akbaba Yayınevi, İstanbul 1979.
- ORTAYLI, İlber, *Tarih Yazıcılık Üzerine*, Editör, Sıddık ÇALIK, Cedit Neşriyat, Ankara 2009.
- ÖZKAN, İ. Ethem, “Biyografi Yazarı Olarak Peyami Safa ve İsmet Paşa Biyografisi”, *Söylem. Filoloji Dergisi*, C. 1, Sayı 2, 2016, ss.168-174.
- ÖZKIRIMLI, Atilla, “Biyografi, Türk Edebiyatında Gereken İlgiyi Görmemiştir”, *Milliyet Sanat Dergisi*. Yeni Dizi, 1984, ss. 8-12.
- PAKALIN, Mehmed Zeki, *Sicill-i Osmanî Zeyli. Son Devir Osmanlı Meşhurları Ansiklopedisi*. C. 15, Yay. Haz. Ayhan ÖZTÜRK, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 2008.
- SAFA Peyami, “Alfred de Musse. Edebi Şahsiyet. Tercüme-i hali”, *Fağfur Mecmuası*, C. 1, Sayı:1, s.6-8, 22 Ağustos 1918.
- SAFA, Peyami, *İlk Reis-i Cumhuriyetimiz Mustafa Kemal Paşa. Çocukluğu, Gençliği-Siyasi-Askeri Hayatı*, Orhaniye Matbaası, İstanbul (Tarihsiz).
- SAFA, Peyami, *Muhterem Hariciye Vekilimiz İsmet Paşa. Çocukluğu ve Gençliği, Orduda ve Anadolu'daki Hayatı*, Orhaniye Matbaası, İstanbul (Tarihsiz).
- SAFA, Peyami, *Mübeccel Serdarımız Fevzi Paşa. Anadolu Gazalarındaki Mühim Hizmetleri, Resmi Tercüme-i Hali ve Şahsiyeti*, Orhaniye Matbaası, İstanbul (Tarihsiz).
- SAFA, Peyami, *İstanbul'un İlk Şerefli Mümessili Refet Paşa. Orduda, Anadolu'da ve İstanbul'da Faaliyeti, Tercüme-i Hal-i Resmisi*, Orhaniye Matbaası, İstanbul (Tarihsiz).
- SAFA, Peyami, *Şark Cephesi Serdarımız Kazım Karabekir Paşa. Ordudaki Hayatı, Türk Yetim Yavrularıyla İştigali, Ermeni Akını Tenkili*, Orhaniye Matbaası, İstanbul (Tarihsiz).
- SAFA, Peyami, *Değerli Kumandanlarımızdan Köprülülü Kazım Paşa. Çocukluğu ve Gençliği, Anadolu'daki Hayatı, Resmi Tercüme-i Hali ve Şahsiyeti*, Orhaniye Matbaası, İstanbul (Tarihsiz).
- SAFA, Peyami, *Güzide Serdarlarımız Muhiddin Paşa. Orduda ve Anadolu'daki Hayatı, Resmi Tercüme-i Hali ve Şahsiyeti*, Orhaniye Matbaası, İstanbul (Tarihsiz).
- SAFA, Peyami, *Değerli Kumandanlarımızdan Yakub Şevki Paşa. Anadolu'daki Büyük Hizmeti, Resmi Tercüme-i Hali ve Şahsiyeti*, Orhaniye Matbaası, İstanbul (Tarihsiz).
- SAFA, Peyami, *Güzide Serdarımız Ali Fuad Paşa ve Pederi Merhum İsmail Fazıl Paşa. Tercüme-i Halleri, Orduda ve Büyük Zaferimizde Hizmetleri ve Tesirleri*, Orhaniye Matbaası, İstanbul (Tarihsiz).
- SAFA, Peyami, *Muhterem Heyet-i Vekile Reisimiz Rauf Bey. Çocukluğu ve Gençliği, Hususi ve Resmi Hayatı, Bahriyede ve Anadolu'da Faaliyetleri ve Şahsiyeti*. Orhaniye Matbaası, İstanbul (Tarihsiz).
- SARIYILDIZ, Gülten, *Sicill- i Ahval Komisyonunun Kuruluşu ve İşlevi. 1879-1909*. Der Yay., İstanbul 2004.

SCHLICKLIN, Jean, *Angora: L'aube de la Turquie nouvelle (1919-1922)*, Berger-Levrault, Paris 1922.

İNAN, Süleyman, “Çocukluğunuza İnelim...Tarih Yazımında Psikobiyografiler: İyi Örneklerden Yöntemin Belirlenmesine”, *Turkish History Education Journal*, Güz, C. 5, Sayı 2, 2016, ss. 491-514.

SZALUTA, Jacques, *Psychohistory; Theory and Practice*, Psychoanalytic Quarterly Press, New York 2001.

TAŞKIN, Ünal, “Değerli Kumandanlarımızdan Yakup Şevki Paşa”, *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*. C. 2, Sayı 1, 2015, ss.149-159.

TARANCI, Cahit Sıtkı, *Peyami Safa Hayatı ve Eserleri*, Semih Lütfi Kitabevi, İstanbul 1940.

Türkiye Cumhuriyeti Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya Savaşına Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri*, C. 3, Haz. H. TOKER-N. ARSLAN, Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayını, Ankara 2009.

TOGAN, Zeki Velidî, *Tarihte Usûl*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1981.

TOSH, John, *Tarihin Peşinde-Modern Tarih Çalışmasında Hedefler, Yöntemler ve Yeni Doğrultular*. Çeviren: Özden ARIKAN, Tarih Vakfı Yurt Yayını, İstanbul 2011.

UTKU, Nihal Şahin, “Biyografik Tarih Yazımı İçinde Siyer”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 44, İstanbul 2013, ss.263-290.

VOLKAN, Vamık D.- Norman Itzkowitz, *The immortal Atatürk: a psychobiography*, University of Chicago, Chicago 1984.

VOLKAN, Vamık D., -Norman Itzkowitz, *Ölümsüz Atatürk: yaşamı ve iç dünyası*, Bağlam, İstanbul 1998.

Yakup Kadri, “Mustafa Kemal Paşa”, *İkdam*. nr.8743.17 Temmuz 1921.

Gazete ve Dergiler

Ayın Tarihi, C. 4, Sayı 11, 1924.

Büyük Mecmua. Sayı 3, 20 Mart 1919.

Erdem. Sayı 62, Peyami Safa, 2012.

Fağfur Mecmuası. C.:1, Sayı:1.s.6-8, 22 Ağustos 1334.

Hece, Aylık Edebiyat Dergisi. Sayı 29, Bir Tereddüdün Aydını Peyami Safa. Özel Sayı, 2015

İkdam. nr.8743.17 Temmuz 1921.

Milliyet Sanat Dergisi. Yeni Dizi, 1984.

Resimli Anadolu Hediyesi. C. 1, Sayı 4 ve 5.

Sanat Yaprığı. 20.5.1961.

Vakit. nr.1468. 10 Kâmunusani 1922.

Summary

As successes were achieved in military phase of National Struggle movement, public interest and curiosity began to increase with regards to the leaders of the struggle, and as a result of this, biographies of prominent figures, mainly Mustafa Kemal, began to be written in many newspapers and magazines.

While it is known by different names such as “tezkire”, “menakıbnâme”, “tercüme-i hal” in Turkish literature, though there is a deep-rooted biography tradition and accumulation, in this period, it is seen that the translations of the articles published in Bulgaria and Italy were among the articles written especially about Mustafa Kemal. It is seen that an attempt to write a collective “tercüme-i hal” about the pioneers of the National Struggle movement was made in the magazine named Resimli Anadolu Hediyesi. In different issues of the journal, translations of Muhiddin (Akyüz) Pasha and Ali İhsan (Sabis) Pasha, Kazım Karabekir, Köprülü Kazım Pasha, Cevad (Çobanlı) Pasha, Fahrettin Pasha, Abdülhak Adnan (Adıvar) Bey and Halide Edip and the biography of Mustafa Kemal Pasha translated from the article published in Sofia were included.

This interest shown in the pioneers of the National Struggle was not only limited with the press, but it also revealed itself in the fields of bureaucracy and diplomacy. Hence, it is seen that the translations of Ahmet İzzet Pasha, Mustafa Kemal Pasha, Fevzi Pasha, Muhiddin Pasha and İsmet Pasha have been updated and combined in a file, together with their official records and medals and decorations. But the most comprehensive and first work on the pioneers of the National Struggle is the one that is written by Peyami Safa. In the examinations made about Peyami Safa, one of the productive and important names of Turkish literary and intellectual life, it is not focused much on his biography writing and biography works.

Biographies of ten pioneers of the National Struggle, written by Peyami Safa, are important as they are the first examples of such studies since they were published in a period when the spirit of the National Struggle was still alive. Peyami Safa used a new technique in biography writing in these works, which will be called psychobiography in time, by giving information about illuminating and explaining the personalities, in addition to official information such as “tercüme-i hal” observed in classical biography writings, and in this context, he became a pioneer in biography writing in our country.

Biographies that are published in the form of booklets having between 18-24 pages, are very important in terms of seeing how the pioneers of the National Struggle, whose names are circulating after the victory, are told from the pen of a well-known man of letters and ideas like Peyami Safa. Because, as in the example of the leaders of the National Struggle in terms of dealing with people whose lives are in the past or the past of those who live, the identity of the author, who is one of the most important figures of the Turkish literature and intellectual world like Peyami Safa, also adds a special value to biographies, which are one of the most important sources of historical studies.

It is observed that since beginning of the 20th century, an effort has been put in to write biographical works in our country and many works have been realized. We have the opinion that this is due to the efforts and new orientations of historians, in addition to the fact that the state has contributed to the accumulation of biographical material with the steps it has taken in the field of bureaucracy. As a result of the work of the Sicill-i Ahval Commission, which was established under the Ministry of Internal Affairs, Sicill-i Ahval Books began to be formed. In these notebooks, it is possible to reach a lot of information about the civil servants, ranging from the name of their father their date of birth, at which schools they studied and which education subjects they had, which languages they knew, works they if any, as well as badges and titles they received and civil service they had.

HISTO
STUDİ

1553

13/5

Since the beginning of the 20th century, studies of Freud and his followers on psychoanalysis and their applications to their works have gained a new perspective to the field of biography as well as in literature, and psychobiography type of works began to be produced by making psychological analyzes in biography studies. One of the most used methods in psychobiographies is personality analysis. If the subject is a historical personality, in psychobiography, the historical actions of the individual, their right and wrong are subjected to a psychological analysis. Peyami Safa is one of the authors, and perhaps the first, who wrote studies in this style in Turkish literature and biography writing. Safa applied similar psychological analyzes in his novels in his short biographies and tried to analyze the personality of the person who is the subject of the biography by referring to his childhood and youth periods. In this respect, it can be said that Peyami Safa pioneered psychobiographical studies that would develop further in Turkey.

Emphasizing that one of the contributions of the National Struggle was to introduce and teach their elders to the nation, Peyami Safa explains that in this way, the dominance, acumen, courage and dexterity of many military dignitaries in the science and strategy of war were learned. According to Peyami Safa the particular that ensures the superiority and greatness of the commander in wars is not only his knowledge, experience, old age and abilities in warfare, but also his personal merits. Namely, the characteristics of his spirit and temperament, have a fundamental and undeniable contribution to the achievement of these successes. "People who do not have spiritual abilities may reach the highest ranks, no matter how committed they are to the military profession, but they cannot attain the honor of a true entity. What is most meant by spiritual virtues is the part related to meaning, character and will. The most obvious features in the spirit of a commander who has evolved in every respect are: Courage, composure, self-control, seriousness and fortitude. Moreover, it is necessary to find a balance between these qualities. In other words, none of these features should stand out more than the others and should not disturb the general harmony of the soul."

In the biographies of the pioneers of the National Struggle, which he wrote with these thoughts, Peyami Safa focuses on their personalities as well as their military and commanding abilities and he questions the reasons behind their success. By pioneering with regards to psychobiographical studies that would develop further after him, Peyami Safa's determinations and analyzes that can be put forward years later, such as those relating with Mustafa Kemal's interest in reading, İsmet Pasha's pacifism, what the origins of Kazım Karabekir's love for children are, the conservative personalities of Fevzi Pasha and Refet Bele, are quite accurate.

HISTOR
STUDIES

1554

13/5